

Kultivaraanbevelings

vir 2019/2020

ANNELIE DE BEER en LIZETTE BRONKHORST, LNR-Graangewasse, Potchefstroom

Hoewel sojabone 'n gewas is wat bykans wêreldwyd verbou word, het individuele kultivars 'n beperkte gebiedsaanpassing. Gevolglik sal die kultivar wat die beste vir 'n gegewe lokaliteit aangepas is, dié een wees wat oor 'n aantal jare die hoogste opbrengs en saadkwaliteit lewer.

Onder vergelykbare omgewingstoestande en produksiepraktyke kan 'n seleksie uit kultivars wat 'n hoë opbrengs en 'n bogemiddelde opbrengs waarskynlikheid het, gemaak word. Die nasionale sojaboonkultivarproewe van die LNR-Graangewasse en verskeie medewerkers lewer in dié opsig waardevolle inligting ten opsigte van verskillende produksie-areas in Suid-Afrika.

Belangrike inligting vir kultivarkeuse

Die belangrikste inligting wat ten opsigte van kultivarkeuse by sojabone in ag geneem moet word, is **lengte van groeiseisoen**. Anders as die meeste algemeen verboude gewasse, is sojabone gevoelig vir dagliglengte en sal 'n gegewe kultivar al hoe later ryp word hoe verder suid dit in Suider-Afrika geplant word. Vir dieselfde rede sal plantdatum ook die lengte van die groeiseisoen beïnvloed en sal 'n gegewe kultivar heelwat gouer by 'n later plantdatum blom. Die heersende temperatuur (veral nagtemperatuur) het ook 'n invloed en sojabone groei heelwat stadiger op die Hoëveld in vergelyke met die warmer Laeveld.

Tabel 1 (op bladsy 3) illustreer die invloed wat die lengte van groeiseisoene het ten opsigte van die verskillende kultivars asook vir 'n spesifieke kultivar in verskillende produksiegebiede. Dit is belangrik om te onthou dat vroeë en latere plantdatums binne dieselfde gebied ook die groeiseisoenlengte van 'n kultivar beïnvloed.

Vir produsente met ondervinding van sojaboonproduksie kan die gevoeligheid vir dagliglengte en die genetiese variasie vir relatiewe groeiseisoenlengte, met vrug gebruik word vir byvoorbeeld hooiproduksie (gebruik van langgroeiseisoenkultivars), stroopskedulering (plant kultivars met verskillende rypworddatums) en vir droogte-ontwyking of noodaanplantings (kultivars met 'n relatief kort groeiseisoen). Vir produsente wat nie ondervinding het van sojaboonproduksie nie, kan dié eienskap ook by wyse van verkeerde kultivarkeuse tot gevolg hê dat die sojabone:

- » Nie wil ryp word nie in die geval waar 'n kultivar met 'n te lang groeiseisoen in die gebied aangeplant is;
- » reeds oesgeree is, terwyl reën en hoë temperature stroop bemoeiik en kwaliteit benadeel waar 'n kultivar met 'n te kort groeiseisoen vir 'n gebied gekies is; en
- » onstroopbaar is as gevolg van 'n te lae peulhoogte.

Die prosedure vir kultivarkeuse op grond van groeiseisoenlengte is dan soos volg: Lokaliteite waar sojaboonkultivarproewe uitgevoer is, is gegroepeer om warm, matige en koel gebiede aan te dui (**Tabel 2** op bladsy 3). Wanneer daar 'n kultivarkeuse gemaak word, is dit belangrik om die gebied wat dieselfde klimaatstoestand het, te identifiseer en dan die tabelle te gebruik wat dieselfde klimaatstreek verteenwoordig. Risiko kan geminimaliseer word wanneer **Tabel 1** en **Tabel 3** (op bladsy 4) gebruik word. As algemene reël word aanvaar dat kultivars met 'n langer groeiseisoen die beste sal doen in gebiede met 'n warmer klimaat, mediumgroeiseisoenkultivars in gebiede met 'n gematigde klimaat en kortergroeiseisoenkultivars in gebiede met 'n koeler klimaat. Dit is egter belangrik om te onthou dat daar ook uitsonderings op die reël is en daarom word

aanbeveel dat sowel opbrengs en aanpassingsvermoë van kultivars, soos aangedui in **Tabelle 4, 5, 6, 7, 8 en 9** (bladsy 6 tot bladsy 12), saam met groeiseisoenlengte gebruik word om 'n meer akkurate kultivarkeuse vir 'n spesifieke gebied te maak.

Plantdatum beïnvloed sojabone se aanpassing en gevolglik kultivarkeuse. Die optimale plantdatum is vanaf middel Oktober en November. In warmer gebiede kan produsente egter tot Desember nog plant, maar dan word nouer rywydte, hoër plantpopulasie en 'n kultivar wat vinniger groei, aanbeveel. Waar grond- en lugtemperatuur vroeg in die seisoen aanvaarbare vlakke bereik, word 'n Oktober-plantdatum – veral op die hoëliggende gebiede – aanbeveel. Dit is belangrik om te onthou dat 'n vroeë of 'n latere plantdatum in al die produksiegebiede kultivarkeuse kan beïnvloed.

Peul- en planthoogte beïnvloed die stroopbaarheid en die staanvermoë van sojabone en is faktore wat by kultivarkeuse in ag geneem moet word. Oor die algemeen is daar 'n verband tussen peul- en planthoogte en relatiewe lengte van die groeiseisoen. Kultivars met 'n relatief kort groeiseisoen het gewoonlik 'n laer peul- en planthoogte as langgroeiseisoenkultivars onder vergelykbare toestande. Beide eienskappe word egter ook deur produksiepraktyke beïnvloed. 'n Nouer tussenry- en binne-ryspasiëring sal peulhoogte betekenisvol verhoog. In die nasionale kultivarproewe word gestandaardiseerde toestande vir peulhoogte geëvalueer en kan kultivars met aanvaarbare peulhoogtes gekies word. Peulhoogte word aangedui in Tabel 3.

Staanvermoë kan beïnvloed word deur die aantal bewolkte dae wat tydens die seisoen voorkom. Dit kan tot gevolg hê dat kultivars wat normaalweg goed staan, hoër groei en daarom word die risiko van omval verhoog.

Groeiwyse onderskei tussen bepaalde en onbepaalde groeiers. Kultivars met 'n bepaalde groeiwyse word verkieslik onder besproeiing geplant, terwyl kultivars met 'n onbepaalde groeiwyse (wat nie lengtegroei tydens blom staak nie) onder droëlandtoestande geplant word. Die groeiwyse van die kultivars kan in Tabel 3 gesien word.

Rywydte kan kultivarkeuse ook beïnvloed, aangesien 'n betekenisvolle interaksie tussen die twee bestaan. Kultivars wat geneig is tot sytakvorming en wat 'n digte blaredak het, is beter aangepas in wye rye, terwyl kultivars met 'n oop blaredak en min sytakke, beter aangepas is by relatief nouer rywydtes.

Weerstand teen oopspring van peule kan 'n belangrike rol tydens ongunstige toestande by die oes van sojabone speel.

Volgens inligting uit die nasionale kultivarproewe is dit duidelik dat kultivars met 'n relatief kort groeiseisoen die grootste risiko vir oopspring het, terwyl kultivars met 'n relatief lang groeiseisoen die minste daardeur geraak word. 'n Aanduiding van genetiese weerstand teen oopspring tussen kultivars van dieselfde groeiseisoenlengte kon egter nie verkry word nie. Kultivars word geëvalueer op 'n skaal van 1 (goed) tot 5 (swak) wat oopspring betref en die resultate word in Tabel 3 aangebied.

Gevoeligheid vir onkruidodder kan kultivarkeuse in sommige gevalle beïnvloed. Geen sojaboonkultivar is bestand teen atrasiën-tipe onkruidodders nie en die volle waggeriode moet nagekom word voordat die plant van sojabone oorweeg word. Sojabone is ook sensitief vir onkruidodders in die Triketone-groep en waggeriodes moet streng nagevolg word. In alle gevalle moet seker gemaak word dat aanwysings op die onkruidodderetiket voorsiening maak vir die kultivar wat aangeplant gaan word. ➤

